

Наталија Лудошки

У ШТИМУНГУ БЕЋАРЦА ИЛИ ПРОЗНА ПЕСМАРИЦА О БАНАТУ

(Љубомир Живков: *Фаркаждин*, Лагуна, Београд, 2023)

„Ко би се тога још сећао, и к чему?“, пита се Љубомир Живков, уводећи читаоца у *Фаркаждин*, књигу саздану из фрагмената животописа у којем су оживљена сећања на детињство и младост у родном селу. А смисао књижевности, зна то писац ове књиге, поред осталог, и јесте у памћењу које је основа не само личног већ и колективног идентитета.

Читав велтаншаунг Љубомира Живкова, формиран је на параметрима стеченим у селу из ког је поникао: „Свему што ће ме чекати у Зрењанину, Београду и Филаделфији темељи су ударени у Фаркаждину.”

А читалац, поготово онај којем је близак дух времена и места о којем је у *Фаркаждину* реч, уочава, у овој *лајаној* прози, истину о томе да, што је дело више локализовано – његова порука постаје универзалнија. Па се тако и у оном науку: „Немој да ми се разболеш ако неко буде певао лепше од тебе!” – пишчевог оца, Душе Крстина (за ког се причало да, кад запева, пуцају лустерска стакла) – препознаје колико родитељска стрепња, толико и хуманизовани одјек древног хеленског начела: *вазда најбољи бићи и одличан између других*.

И заиста, Љубомир Живков као новинар (писао за *Економску јолиџику* и *Време*, аутор телевизијских серијала *Реџровизор* и *Дойисница из Банаша*, данас читан на порталима *Исџиномер* и *Пешчаник*, аутор књига *Пикардијска шерца* и *Усџаниџе*, ово је *Инџернационала*), а странице *Фаркаждина* сведоче и као писац – заузима суперорну позицију.

Саздан на доживљеном и анегдотском казивању, тај само у сећању жив свет паора и радена дат је из реалистичне, кад хумором, кад сетом сенчене визууре која се наставља на тематско-мотивске оквире знаменитог *Села Сакуле а у Банашу*. Но док Зоран Петровић препушта реч својим јунацима, Живков око успомена на људе и догађаје плете промуђурне коментаре.

„Становништво је махом било равнодушно према облику владавине, људи су сами правили све осим шибица, квасца, гаса за лампу и пиринце, на сваку су власт гледали као на далеком и неодустајног паразита...”, пише Живков, који у предисловију наводи и ко ће бити јунаци његове књиге: „[...] али опет ће у сваком одељку, као и у стварности, бити и деце, и швигараца, и удавача, и старемајки и деда-теча, живих ће бити више него покојних, али ће потоњи сваку приповест вући уназад, у деветнаести век, или чак и дубље у прошлост, биће више, наравно, оних који сами себи

и ближњима командују 'ајде, да се ради', него што ће бити лељоша, простуља и фандрокаша, појављиваће се, као предмети који не припадају скупу, представници државе, оличени највећма у фендерашима, претечама данашњих извршитеља, целина ће звучати као похвала самодовољности паорских домаћинстава, где су и ударени темељи мојој истрајној одбојности наспрам државе..."

Оличена је држава и у одборницима који се никад не појављују пред гласачима у Фаркаждину, те ће, једном приликом, *сујсџишџуш* оног који се није удостојио да посети село бити испраћен опаском: „Никад ни не видимо нашег одборника, увек нам пошљете леш без главе!” (И „леш без главе” и сведочење о томе да се све могло износити на пазар, осим земље која се није смела отуђивати, алудирају и на актуелне прилике.)

Сукоб природног поретка (оличеног у породичном животу) с институцијама, дешавао се већ у раном детињству: „Расцеп између учитеља и укућана започет је у језику, али је било и онтолошких несугласица: у кући прште оченаши, у школи нема бога, за државне празнике добијеш мале ферије, у кући обичан ручак, нема супе ни ринфлајша, нема колача, за Божић у кући чесница, положајници, пре тога коринђање, одеш тог празничног дана у школу тамо ни јелке, ни крискиндли, ни помена о рођендану VIP особе...”

Користећи локализме, који падају у заборав, с карактеристикама *новојовора*, Живков сугестивно дочарава прохујало „земљано доба” и „цивилизацију” банатског села, која је, све до педесетих и шездесетих година прохујалог века, „почивала на масти”. (Изузетне су оне странице на којима су лирски дочарани мириси и звукови села – нарочито црквених звона.)

Зазивајући сећања на прошлост, Живков осликава и менталитетске црте наших старих, о чему, запажа један новосадски писац (родом Бечкеречанин), југословенски карактеролози нису марили. А на особеност тог банатског менталитета јасно указује исказ везан за Живковљеве студентске дане у Београду: „У таверну поверену нама долазили су момци које сам непогрешиво идентификовао као Бачване – весели, разговорљиви, нешкрти, задовољни.” Спреман је, видимо, наш писац, да о себи и својима проговори управо онако како, ако је веровати опет једном Банаћанину – Раши Попову – чине истински мајстори пера: откривајући властиту срамоту и разобличавајући накараду.

Стога су антитеза, парадокси и (ауто)иронија, али и оригинални епитети (Бахтинова теорија се проучава на *јак*о *лејим* универзитетима), честа средства за којим посеже Живков. Но грађа се нуди сама (јасно – онима који то умеју да препознају). Тако је анегдота о паорима, примораним да напусте своје домове и послове у лето 1968, јер власт препознаје претњу пред инвазијом Варшавског пакта, те и банатски живаљ мобилише за копање одбрамбених ровова, разрешена поентом далеког потомка некадањих граничара: „Сад би само фалило да ови не дођу!”

И док се, намах, неименовани Фаркаждинац препознаје као типични Лала чија психологија даје повода за виц, они који познају прилике, иза привидне тупости и помирљивости Банаћана, препознају потребу за смисленошћу живота.

Демонтира писац ове књиге и стереотипе. Рецимо онај о патријархату. Памти се сцена када се укућани листом стављају на страну старемајке која се спори са

супружником, док их она не укори: „Та манте га, нек мисли да је паметнији од мене.” О статусу те жене казује и чињеница да је породична благајна у њеном шарајтову. Осим што располаже *кућним буџетом*, баба кроји планове и о предстојећим пословима. Док ноћу излаже своје науме, деда само „домеће понешто” и „пофторава”.

Женска памет настоји да обликује и јавно мњење. Тако ће петогодишња девојчица, поучена од мајке лоле која по пети пут стаје пред олтар, усред свадбе подвикнути: „Матер свету, дово Јоца пету.”

У стилу Љубомира Живкова, који је, не треба сметнути с ума, и тамбураш, очуван је дух бећарца. Данас, када и књижевни мејнстрим налаже бављење трауматичним темама, апсурдом као судбинским усудом хомосапијенса, ликовима опхрваним *духоклонућем* и дистопијским визијама будућности, *живој и њриклученија* Љубомира Живкова нуде, толико нам нужан, катартичан витализам.